

Margarita Voites läbi iseenda prisma

TIIU LEVALD

laulja ja pedagoog

Kas oskad kirjeldada oma tundeid laulmise ajal nooruses ja nüüd, kui on möödumas juba kaks aastat sinu viimast suurest juubelikontserdist?

Ma ei mäleta täpselt oma tundeid laulmise ajal nooruses, kuna hakkasin laulma väga noorena. Esimene esinemine klassi ees oli 1946. aasta kevadel – lõpetasin siis teise klassi. Mäletan laulu tänini ja võin seda lauldagi. Mulle on alati meeldinud laulda, ka kodus endale. Samuti laulsin koolis klassiõdedele, klaveril saatsin ennast ise. Mäletan, et meie klass oli ruumis, kus oli tiibklaver ja seinal maal Miina Härmast. Ju see oli siis lauluklass. Tol ajal oli meie laulmisõpetaja Magda Isat, kes oli Miina Härma õpilane, ning praegu kannabki meie kool Miina Härma nime. Õpetaja Isat pani mind koolikontsertidel esinema nii koorisolistina kui ka soololauludega ja ilmselt oli see mulle nii loomulik olukord, et ma ei närveerinud. Isegi siis, kui esinesin oma elu esimestel konkurssidel, Tartu ülelinnalises olümpiaadil, kus sain 1948. aastal esimese ja aasta hiljem teise koha.

Hiljem esinesin poistekooli orkestriga, millest sai ka Tartu Riikliku Ülikooli est-raadiorkestri tuumik. Kõigil nendel esinemistel valisid teised, õpetaja ja dirigendid, mida laulma pidin. Sama toimus õppimise ajal Tallinnas. 1964. aasta suvel lõpetasin neljakuuse poja kõrvalt konservatooriumi. Esimene soolokontsert oli sama aasta sügisel ja seetõttu koosnes kava riigiüksami paladest. Alles aastatega minu repertuaar laienes ja täienes ning nüüd on mul neljakümne nelja aasta jooksul olnud lugematu arv kontserte ja muid esinemisi. On välja kujunenud publiku peal äraproovitud kontserdikavade koostamise meetod. Juubeleid on mul olnud juba kolm ja õnneks olen saanud ise valida, mida laulda, kahel viimasel juubelil ka seda, kellega laulan.

Kui tähtis on sinu jaoks olnud kodune atmosfäär ja lähedaste osavõtt sinu tööd? Kas see on väga oluline, et sulle kaasa elatakse, või oled omaette tegutses...

Õnneks on mulle kodus alati kaasa elatud ja mind toetatud. Vanematele kuulutasin juba kolmeaastaselt, et olen artist. Oma tulevase abikaasaga tutvusin 1954. aasta alguses, laulsin tihti ka tema koolis (Tartu I keskkool, praegune Hugo Treffneri Gümnaasium – toim). Küllap oli see pikk aeg minu tulevase elukutsega harjumiseks.

Kahjuks olen ainus laulja oma suguvõsas. Aga võimaluse korral käisid vanemad, abikaasa ja pojad mind kuulamas ja toeta-

mas. Nüüd on ka lapselapsed maast madalast mind kuulamas käinud.

Kui palju oled vajanud vokaalset suunamist? Kas oled ise end leidnud või on sul vaja impulsse?

Olen terve elu laulnud normaalselt ja mul pole kunagi vaja olnud mingit vokaalsuunamist. On loomulik, et aastatega on hääl muutunud, ja mulle tundub, et laste sündimine mõjus häälele positiivselt.

Õppimise ajal püüdis õpetaja Linda Saul küll minu häält ümber kujundada, kuid see toimus klassis ja sinna see jäi. Läksin tööle Tartusse ja kohe sattusin tormilisse muusikaellu. Samas sündis 1966. aastal

mu teine poeg. Kodused võimaldasid mul kõigega hakkama saada. Usun, et nii teatrikangelannad kui ka soolokontsertidel kõlanud aariad ja laulud aitasid mul leida oma tee muusikamaailmas.

Milline on olnud sinu koostöö pianistidega? Kui sa soolokavasid koostasid, kas tegid seda väga iseseisvalt või vajasid nõuandeid ja arutelu partneriga?

Pianistidega on mul elus vedanud. Neid on mu pika elu jooksul olnud palju – koolis, ülikoolis, konservatooriumis, Tartus, Tallinnas, Pärnus. Üks pianist oli Riias, mitu Moskvas ja üks kuulus professor Leningradis. Eriti olulised klaverisaatjad olid Therese Raide, Aino Himbek, Ivari Ilja, Ivo Sillamaa, nüüd on mu põhisaatja Piia Paemurru.

Soolokavasid olen koostanud iseseisvalt. Mõne omapärase idee puhul – näiteks terve soolokava maailma ööbikutest – jagasin oma mõtteid Aino Himbekiga. Üks mu esimesi põhisaatjaid manitses, miks ma tahan üht või teist pala laulda, kui kõik seda esitavad. Aino aga ütles: “Muidugi laula, sest keegi teine ei tee seda nii nagu sina!” Võtsin seda tunnusena ja nii sündisidki huvitavad soolokavad. Samuti aitas Aino mul mitmed laulud transponeerida minu häälele sobivasse tonaalsusesse – sel ajal oli tihti vaja teos tõsta kas tertis või kvart kõrgemale, vahel piisas ka ühest toonist.

Vaherepliigina pean sinu kiituseks seoses Ukrainaga meenutama, et stažeerides 1977. aastal Kiievi konservatooriumis, kuulsin sinu laulmise kohta väga häid sõnu, mis oli imekspandav, sest ukraina koloratuuride koolkond oli tänu seal tegutsenud kuulsale professor Tesseirile väga tugev. Too oli omakorda prantslaste uhkuse Marchese õpilane. Mul läks seal tõesti hästi. Sattusin juba õpingute alguses sinna ja sain loa kuulata Tesseiri tunde. Istusin seal terve päeva, oli väga huvitav. Laulsin talle meie “Lauliku lapsepõlve” ja ta ütles: “Armas laps – see on kõik nii ilus!” Ta ei kujutanud ette, et peaks veel minuga midagi tegema.

Mulle meeldis veel see, et kõik rahvad pidasid mind omaks. Näiteks armeenlased nimetasid mind oma “tsisternakiks” ehk pääsukeseks, ukrainlased pidasid omaks, pane ainult rahvariided selga. Venelased ütlesid, et vene romansid kõlavad väga ehtsalt

ning eriti meeldib Aljabjevi “Ööbik”, isegi väike aktsent ei häiri.

Nonii – sa ise kogu aeg juhid jutu minu järgmise küsimuse juurde! Sinu suus kõlavad kõik keeled väga kaunilt, väga loomulikult. Kui palju sa oled näiteks pidanud vaeva nägema prantsuskeelsete lugude õppimisega? Kuidas sul on sõnamäluga? Sul on õnnelik lauljaintuitsioon, ilmselgelt hea sisekõrv ja seetõttu “istuvad” kõik keeled foneetiliselt õiges kohas, aga palju sa oled pidanud vaeva nägema, et tekst pähe jääks ja et prantsuse keel oleks selline, mille kohta olen kuulnud arvamust, et see kõlab perfekt-selt?

Kui alustasin õpinguid Tallinnas, lasti mul nii laule kui ka aariad laulda eesti keeles. Kuid õnneks sain küllalt vara aru, et iga teos kõlab kõige paremini just selles keeles, millele ta on loodud. Ainsad keeled, mille puhul ma end eesti keeles paremini tunnen, on saksa ja inglise keel. Ka norra keeles pole ma laulnud. Minu meelest kõlavad nii Schubert kui ka Grieg eesti keeles väga hästi, nagu ka Dvořák ja ungari heliloojate operetid. Mõni laul, mis on väga sisse lauldud, on jäänudki eestikeelseks – Delibes'i, Debussy, Hue, Chaussoni jt palad. Itaalia keel on olnud abiks kaunimale kõlale Violetta, Gilda ja Lucia laulmisel.

Kui tähtsad on sulle olnud partnerid ja kellega oled tundnud end olevat “ühes paadis”?

Kõik partnerid on olnud tähtsad: klaverid ja orelid, flöödid, tšellod ja viiulid. Lauljate puhul on see olnud nii ja naa. Teatris pole keegi küsinud, kellega ma tahan koos laulda. Kes on olemas olnud, sellega on mind paari pandud. Muidugi olen püüdnud anda maksimumi, aga kui ikka hääled kokku ei kõla, siis on see keeruline. Hendrik Krummiga oli hea laulda. Muidugi unistasin, et oleks saanud Georgiga (Georg Ots – *toim*) rohkem koos laulda – saatus tahtis, et tegime koos vaid kolme ooperit: “Rigoletto”, “Gianni Schicchi” ja “Traviata”. Unistasin operetist, aga seda ei tulnud, sest meie hulgast lahkus lavastaja Paul Mägi. Sellel põllul oleks mulle olnud vist nii mõnigi roll, aga sel teemal ma ei taha rääkida. Õnneks on see minevik, kuigi teatud osas elab ta edasi, kui vaadata

neid filme, mis nüüd seoses “Estonia” saja aasta sünnipäevaga tehtud. Kui oled olnud Estonias kakskümmend kaks aastat ja neis filmides meenutatakse vaid paari fraasiga noore näoga Violetta, samas kui Luciat poleks nagu üldse olnud, teistest osadest rääkimata... Aga ma pean õnnelik olema, sest ei näidatud ei Elsa Maasikut, Aino Kylvandit, Ivo Kuuske ega Urve Tautsi. Ma ei tea, kas see on teadmatust? Ei tahaks uskuda, et pahatahtlikkus.

Millise dirigendiga sa oled end tundnud turvaliselt?

Dirigent paneb kogu ansambli kõlama. Kui teatrisse tulin, öeldi mulle, et ma trotsin dirigenti ega vaata, mida ta näitab. Hästi, püüdsin enam mitte trotsida. Kui mu ellu tulid inimesed, kes mind mõjutasid, hakkasin aru saama, et eri dirigentidega on erinev etendus.

Kas sa vajasid eelnevat ettevalmistust dirigendiga klaveri juures, nii nagu seda olevat omal ajal teinud Viini ooperi peadirigent Gustav Mahler?

See oleks väga tore olnud, eriti salvestuste puhul. Sest kui dirigent leidis orkestri juures liiga palju vigu, tegeles liiga palju orkestriga ja mina laulsin kogu aeg ausalt, öeldi, “nonii, Rita, nüüd hakkame laulma”, siis olin mina juba väsinud.

Minul on see õnn olnud, et minuga ühel ajal alustas Neeme Järvi, varsti liitus Eri Klas ja hiljem Peeter Lilje. Ka Vallo Järviga oli hea “Rigoletto” laulda. Ühtki paha sõna ei saa öelda Kirill Raudsepa kohta, kes juhatas minu esimest “Traviata”. On ju selge, et kõik võtab aega, ka noortel dirigentidel, kuni nad suureks saavad. Aga mul on tore olnud nendega koos sirguda.

Millise teatri akustika on olnud parim, milline halvim? Kas on olnud mõni saal, kus sul on olnud tunne, nagu oleks “kott” pähe tõmmatud?

Kui rääkida teatrisaalidest, siis üpris õnnetu oli muidugi meie “Estonia”. Kuigi pean ütlema, et kui ma tuln siia esimest korda gastrollile, ei tundnud ma midagi halba. Ka hiljem etendusi tehes, eriti “Luciat”, tundsin end hästi ega mõelnud selle peale. Aga selge see, et Budapesti, Riia, Odessa, Kiievi, Suure Teatri ja Kirovi akustika on selline, et ainult laula. Muidugi on fantas-